

Observatoriul este de două ori în săptămână, miercuri și sâmbătă.

Prețului

pentru Sibiu pe 1 anu întregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusa la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a în lăintrulu monarhiei pe 1 anu întregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — În străinatate pe 1 anu 10 fl. séu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. séu 11 franci; — numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Ori-ce inserate, se platescu pe serie séu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare câte 7 cr., la adou'a si a trei'a câte 6 cr. v. a. si preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu. Prenumeratiunile se potu face in modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adresate de a dreptulu la Redactiunea Diariului Observatoriulu in Sibiu.

Nr. 94.

Sibiu, 24/6 Decembre 1879.

Anulu II.

Moralitatea poporului tieranu in Transilvani'a.

Cine cutédia a trage in judecata publica moralitatea clasei celei mai numeroase a locuitorilor unei tieri? Ce mai incapa aci intrebare? O tragu in judecat'a loru o suta si o miie de insi, nu de eri, ci totudeauna, éra mai de curendu se tînu judecata aspra in Clusiu asupra intregéi clase a poporatiunei rurale. Deunadi adeca, dupace se publicà verdictulu in processulu celu scandalosu de pressa, alu subprefectulu Nagy Lajos contra Jancso János, care denuntiase crudimile celuia, partisanii crudimiloru si ai lui Nagy aflara, cà verdictulu juriului care acquità pe Jancso, a fostu lipsitu de matoritate, nedreptu, asupritoriu pentru Nagy. Temeiurile loru éra intre altele, cà locuitorii sateloru sunt lipsiti de ori-ce cultura, prin urmare prosti cà si vitele loru, da, prosti; mse totusi vicleni, insielatori, resbunatori; preste, acéstea atátu de lenesi, in càtu pâna ce mai au câte o mesura de farina in camara, nu lucra nimic, nici loru nici la altii pe simbria, ci stau cu dilele întregi cu popa cu totu in cârcium'a jidovéca bendu la vinarsu amestecatu cu vitriolu, pâna ce stau se le ésa ochii din capu. Femeile loru sunt totu asia de betive; acestea cara mereu la jidovu bucate din cosiu cu siurti'a sau catrinti'a pentru rachiulu puturos, pe care apoi ilu béu acasa unele cu altele, inpartindu si la baiati, curatu asia precum facu selbaticii rosii din Americ'a, sau negrii Cafferu din Afric'a meridionale, a caroru rassa va disparea preste puçinu, exterminata mai multu numai prin betia. Locuintiele sateniloru colibe inputite, grajdurile (cosiere le dicu in Romani'a) borte si scorburi intunecóse, facute cà spre pedépsa pentru bietecele vite neeuventatòrie. Inlăintrulu casei putóre de nesuferitu; paretii nevaruiti de mai multi ani; preste totu icón'a saraciei estreme. Un'a din urmarile saraciei este furtulu, care s'a prefacutu in vitiu de tóte dilele etc.

Acésta descriptiune a locuitorilor sateni s'ar potea continuá pe mai multe cóle, si din operatulu întregu ar resultá oglind'a pe care o ai potea tîné fora nici o temere de a fi desmintitu, de inaintea ochiloru la tóte popórale, nu numai din Ungari'a si tierile adnexe, ci si la cele din Moravi'a, Silesi'a, Carinthi'a, Carnioli'a pâna in Dalmati'a, cu atátu mai virtosu in Galiti'a si de acolo inainte in totu teritoriulu celu prea vastu alu Russiei, in tóta

Turci'a, si vomu dice mai multu, in tóta Itali'a inferiore, in o parte mare a Spaniei, inca si in unele provincii ale Germaniei, in tóta Irlandi'a cu 7 milióne de locuitori si asia mai departe. In tóte acelea tieri locuitorii sateni stau in tóta privinti'a sau totu cà cei din Transilvani'a, sau si multu mai reu decâtu acestia, in barbaria si selbatacia de care te apuca florile nu numai vediendu-o cu ochii, ci si numai citindu descriptiunile facute de càtra caletori onorabili si moderati, caroru nu le place a exager'á nimicu din ceea ce vedu si audu ei insii.

„Kelet“ (Orientulu) din Clusiu descriindu si elu acea stare de barbaria spune, cà ómeni de calibrulu lui Nagy sunt de parere, cà unu poporu atátu de cadiutu si barbaru nu póte fi gubernatu decâtu numai prin frica si teróre, prin inchisori, batai, legatura fedelelesiu sau butucu (manile la pitióre) cu fune, cu gånji de mestécanu sau din scórtia de teiu, ori cu lantiuri, in fine prin fóme si sete, adeca totu cà pâna in a. 1848. „Kelet“ combate astadata prea bine acelu metodu selbaticu de a dá popóraloru educatiune prin atrocitati. Dupa ce inse este sciutu, cà in patri'a nóstra se mai afla fórté multi partisani ai acelu metodu barbaru; dupace de alta parte, progressele gigantice ale civilizatiunei moderne straine, cu tóte insusirile bune si multe rele, amerintia cu estermine difinitiva pe tóte popórale câte mai innóta in órb'a nesciintia, a sunatu ór'a suprema, in care avemu se cautamu cu totii sigur'a cale pe care se póta esi asia numitulu poporulu tieranu din starea barbariei, cà-ci se nu ascundemu nimicu: acésta stare este in adeveru barbara.

Midiulócele recomandate de amicii lui Nagy se potu contrade in urmatóri'a formula simpla si claru: Pentru cà se poti face din barbari ómeni civilisati, fa-te mai antaiu tu insuti barbaru.

Pâna la 1848 dressarea cailoru si a caniloru de venatu se intemplá de regula pe la curtile boieresci mai multu numai prin batai cumplite si prin fóme; pâna si in grajdurile husariloru cu chivara rosia se vedea furci de lemnu frante de ósele cailoru. Astadi se aplica la cai si la cani cu totulu alte metóde, neasemenatu mai umane, fóra cà se remana atáti cai orbi sau schilavitii prin batai, nici se mai crepe atátia cani.

Se nu póta afla óre domni dela Clusiu, Aiudu,

Murasiani, Desiu etc. midiulóce de a dressá pe ómeni „barbari“ celu puçinu de acelea, pe care le aplica la dressarea caniloru de rassa „nobilă“, cumparati din Angli'a si Americ'a cu câte 10 pâna la 50 de napoleond'ori unulu? Se nu aiba óre locuitorii sateni nici atátia creeri in gamali'a loru, càti au caii domnesci? Dara caii nu béu vinarsu? Asia este in adeveru, nu vedemu nici-unu calu bétu si cu atátu mai puçinu betivu. Dara cine dà locuitoriloru sateni vinarsu-rachiulu celu spurcatu? Cu a cui permissiune sunt ei creditati inadinsu de càtra jidovu, pentru-cà preste puçinu se puna la toba si celu din urma pamentielu, de unde si scotea mamalig'a pentru câte 5—6 prunci golani?

Este nespusu de greu a nu scrie totu numai satira in acésta patria nefericita.

Dupa atâtea legi relative la instructiunea publica, insocite de nenumerate decrete ministeriali si guberniali, in càtu se faci din ele unu mormanu de inaltimea unei biserici; pe langa atáti consiliari referenti guberniali dupa confessiuni, apoi indécitu mai multi inspectori fóra confessiuni religióse; dupa atâtea canóne sinodali, circularie archiereesci si consistoriali câte au inplutu archivele, astadi, dupa ani 30, revisorii (inspectorii) scóleloru cà si correspondentii particulari stau se jure, cà in regiunile dintre Murasiu si Simesiuri necum romanii, dara nici chiaru ungruii cei ajutati si portati pe palmi, n'au scóle de dómne-ajuta, si care sunt, nu prindu nici-decum radecina in poporu; éra de candu s'au decisu a le magiarisá, merge si mai reu, cà-ci acuma poporulu respunde in cunoscut'a sa maniera fatalistica: „Cí cà-à, daca vreu se faca scólaa ungrúseca, faaca-o din banii loru, càà poi nu'i mai avemu, càà ni iau luatú toti in daajde“ — „Mee, nu fiti nebuni, cà ve pune jucutié (executiune) si ve ia totu!“ Candu le vorbesci asia, ei iti ridu in nasu si'ti respundu totu cu nepasare fatala: Se totu puna jucutié, cà n'are ce se'mi mai ia.“

„D' apoi?“

„D' apoi cà larga'i lumea, vomu vedea atunci.“

Acésta resistentia passiva, desperata, este o arma mai teribila decâtu o miie de tunuri, si ea castiga in putere, cu càtu actual'a sistema si-a pusu capulu in peptu si pitiorulu in pragu, spre a da poporului o specie de cultura, pe care densulu o uresce din

Foisiór'a „Observatoriului“.

Nicolau Gogol

séu

Poetulu mortu de fóme.

(O istoria russésca.)

Comunicata de J... C....

Departatu d'ori ce fiintia, ce alu meu sufletu mai dorese,
Moru in chinuri, nu mai este Dumnedieu pentru pribegi.

Fericitu e poetulu, care lasa de ereditate posteritatiei chipulu veselu alu junetiei sale. De o suta de ori nefericitu e acel'a, care nu mai vegetandu, acopere cu velulu durerei splendórea trecutulu seu.

Admirarea nóstra se schimba in compatimire, gloriificarea nóstra cea vesela se preface in condolentia fatia de persón'a lui.

In un'a din serile innadusitóre din Iuliu 1820 s'au reprezentatu in teatrulu din Hamburg „Brigandii“ de Schiller. Cu tóte cà nadusiéla éra nespusu de mare, teatrulu totu-si éra indesuitu de publicu. Rol'a lui Carolu Moor éra destinata pentru unu óspe, care se bucurá de renume bunu. Cortin'a s'au radacatu pentru a dou'a óra, publiculu chiamá pe artistulu prin aplausele cele mai frenetice. Elu de si avea espressiuni straine totu-si éra unu mare dramaturgu.

La intrebarea preotului: „N'ai atinsu cu man'a ta de hotiu Sanctuariulu domnului?“ reprezentantele lui Carolu Moor de odata se cutremura in tóta fiinti'a sa, fatia i deveni palida, ochii incepura a i se inverti cà la unu selbaticu; — publiculu privea cu cea mai mare incordare si lipsitu de resuflare la acestu jocu artistic — imitatu pâna la inforare — deodata isi întorse capulu, ochii si-i acoperi cu manile si cu o voce tempita

si plina de dorere response: „Nu, nu, numai luminele, luminele!“ si cadiu josu . . . mai mortu.

Publiculu nu éra in stare se-si esplice acésta scena. Dupa cateva minute cortin'a se radicá si regi-sorulu anuntia publiculu incordatu, cumcà prin repentin'a turburare de minte a dlui Nicolau continuarea tragediei e impiedecata si cà in loculu piesei intrerupte se va representá o comedia scurta. Publiculu misicatu de acésta tragedia neasceptata, cu cea mai mare dorere parasi teatrulu.

Catastrofa cea inforatóre de dupa coulisse numai acum se incepu.

Nenorocitulu fú asediatu pre unu fotoliu. In giurulu lui se aflau socii sei, in vestmentele loru cele selbatic. Spiegelberg stórse lacrimi din ochii sei cei fierosi. „Se misica“ esclama cu compatimire Franciscu Moor. Toti ilu priveau cu cea mai mare incordare, elu s'au radacatu cu incetulu si isi deschise ochii. In privirea lui nu poteai observá semnele nebuniei dar' vedeai semnele unei doreri nemarginite, semnele luptei din interiorulu seu.

In diu'a urmatóre ilu cerceta mediculu. Nenorocitulu isi espriema voi'a de a-si enará istori'a morbului seu. Si-au istorisitu biografi'a.

— Sunt convinsu dle medicu, cumcà in pracs'a dtale ai destula ocaziune de a cunósce plagele cele desperatóre din viéti'a omenésca. Dta nu faci deosebire intre saracu si avutu, fruntasiu si de josu, palatu si coliba, cercetesi pre cei pacienti cà si unu preotu — pentru-cà unu medicu servece in vi'a domnului chiar cà si unu preotu. Adeveratulu meu nume e Nicolau Wasiljevici Gogol. Tatalu meu a fostu unu proprietariu de midilocu si s'au nascutu in 1808 in Wasiljevko gubernamentulu Pultav'a. — Inca si acum imi aducu aminte de inocentele placeri din copilari'a mea. M'au instruatú mai in tóte limbele, inse cu deosebire in limb'a francesa si germana! Candu eram de 9 ani prin diligintia am ajunsu de a poté ceti fluentu bibli'a germana. Dta me privesci intrebandu. Nu me intielege reu, nu

sunt crestinu falsu, parintii mei m'au crescutu in frie'a lui Dumnedieu.“

Acum cà si candu ar voi se alunge o cugetare carea ilu torturá, se opri pe unu momentu.

— Asia am traitu bucurandu-me de presente, ne-cugetandu-me la trecutu si inpletindu fantasii indrasnetie pentru viitoru. O nópte, o singura nópte nimici tóte sperantiele parintiloru mei, ba chiaru si viéti'a loru si mi-a rapitu fericirea pentru totudeauna. Cas'a nóstra au luatú focu prin unu incidentu necunoscutu, flacarile sbiciuite de unu ventu puternicu au consumatu in cateva minute tóta averea parintiloru mei. Tatalu meu abia au potutu scóte din flacari pe mam'a mea. De odata i vine in minte cumcà si-au uitatu in cas'a ardianda nescé documente pretiósce. Palidu cà mórtea esclama: „Arip'a aceea inca nu e acoperita de flacari, trebue se scapu documentele, la din contra, sunt perdutu cu intrég'a mea familia, vomu ajunge cersitori. Niculae ai grige de mam'a-ta!“ se repede si de acolo . . . nu s'au mai reintorsu. Documentele le au afatu in chili'a cea de asupra, de odata apare intr'o feréstra tienendu in mana unu pachetu. „O scara!“ striga elu „pentru indurarea Mantuitorului, o scara!“ Inca unu tipetu . . . unu tipetu stringatoriu de ánima si pe candu m'am trezitu i scoteau cadavrulu celu arsu.

Ne am cautatu asilu la unu amicu din apropiere alu tatalu meu. Acesta ne au alungata. Din norocire unu iobagiu ne au primitu in colib'a sa.

In acea nópte trista bun'a mea mama au inbetranitu cu 20 de ani. Erá nepotintiósca. Singurulu radiemu i éra copilulu ei de 13 ani. Desperarea ne au dusu chiaru la inpossibilu. Fiindu asediati intr'o cetate, feceamu — ducéndu unele si altele pentru domni straini — in fia-care di cale de mai multe miluri. Acestu serviciu aducea atáta venitu, in càtu aveamu ambi panea de tóte dilele.

Mam'a mea au fostu coprinca de unu morbu si starea ei devenea din di in di mai indignitóre. Inzadaru me rogamu de medici, ce se interessau ei de viéti'a unei cersitóre? . . . Umblamu prin cetate incóce si

sufletu, prin ómeni de aceea, pe cari elu nici-odata nu 'ia potutu vedé in ochi.

Classile dela cetati si din residentiele de seniori, care pretindu a fi civilizate numai ele si considera cultur'a cá unu restu de monopolu, aru trebui se încépa mai antaiu dela sinesi examinandu-se cu rigóre si atunci voru cunósce, cá stergéndu spoiel'a civilizatiunei straine, va esí de sub ea o barbaria ce sémena cá ou cu ou celei dela sate.

Budgetulu armatei imperiale comune.

Unu oceanu de cuvente s'au vorbitu si scrisu pàna acum in caus'a armatei comune de linia si certele asupra ei nici pe departe nu sunt inchiaiete. Nu este numai marimea budgetului care dà atàta sementia de vorba, ci mai sunt si alte planuri rezervate ascunse, de si ascunse reu. In Ungari'a kossuthianii aru voi, cá daca s'ar potea se se desfintiedie cu totulu armat'a regulata de linia, se remana numai militi'a teritoriale (honvéd), militia precum fantasédia ei, pura nationale magiara, pentru cá asia, la momentulu datu, Ungari'a se se póta rupe mai usioru si definitivu de càtra Dinasthi'a si de càtra statulu Austriei si se'si proclame independenti'a, de ex. sub dinasthi'a lui Kossuth. Totu asia pangermanistiloru din tierile austriace nu le place se védia o armata mai numerósa, pentru-cá totu asia, la momentulu datu, dorinti'a loru se fia inplinita si mai usioru, adeca incorporarea la Germani'a cea mare.

Noi arataseram la altu locu cá din veniturile monarchiei întregi 660 milióne armat'a de linia (fóra cea de honvedi in Ungari'a, de Landwehr in Austri'a) cere pe anu, dupa inpregiurari, dela 90 pàna la 116 milióne; este inse fórte interessantu cá se se védia ceva mai in detaliu, camu pe ce se duc aceste milióne preste anu. Dupa unu preliminaru proiectatu pentru delegatiuni pe a. 1880 aflamu urmatóriele cifre:

1. Comand'a centrale, auctoritati militare superiori, comisiunea bellice, comand'a comisiunei bellice	2,022.000 fl.
2. Preotínea armatei, institutulu geograficu, scóle, penitentiare (inchisori), remuneratiuni	3,821.000 „
3. Comisiunea tehnica, magazine de asternuturi, de victualii si de monture, magazine de cara, materialu de pioniri si pontonieri	1,062.000 „
4. Comande superiori si staturi majore	1,758.000 „
5. Comande architectonice (cetati, fortaretie, redute etc.)	2,080.000 „
6. Institutele sanitare (spitale, farmacia, medici etc.)	3,095.000 „
7. Pensiuni si subventiuni	10,591.000 „
8. Artileri'a si pirotechnic'a	2,632.000 „
9. Aproxionarea de monture si asternuturi	7,585,000 „
10. Montarea pentru castre (lagare) si aparate bellice	4,148.000 „
11. Spesele corpuriloru de armata	21,338.000 „
12. Victualii ce se dau in natur'a	16,683.000 „
13. Mancarea soldatiloru gregari	15,419.000 „
14. Chirii (plati) pentru locuintie	4,453.000 „
15. Cumparare de cai in reserva	1,562.000 „
Sum'a totale	94,249.000 fl.

in colo fàra a sci ce facu, deodata me trediescu într'o biserica. Am ingenuunchiatu inaintea Altariului. „Mama! Mama! déca nu potu face nimicu pentru tine, me voiu rogá la Dumnedieu, elu va ascultá rogatiunea mea si ne va ajutá.“

Inse tentatiunea reului erá mai aprópe de mine decâtu mangaierea ceriului. Mi pareá cá luminarele de argintu, luminele cele mari, si alte obiecte si pretióse ce se aflau acolo imi sioptescu:

„Nu fi nebunu! ia-ne si ne vinde inainte de a'si inchide mum'a ta ochii!“ Ánima mea voia se se róge: „nu ne duce in tentatiune!“ inse busele mele sioptira: „ne iérta pecatele nóstre!“

— Mi-am inchisu ochii, cá se nu vediu ce facu manile mele cele profane — — — am furatu luminele de pre Sanctuariulu Domnului.

Indata le am vendutu, cu banii m'am dusu la mam'a mea. Ea mi-a observatu turburarea si m'a intrebátu cá de unde am banii. Nici odata n'am mintitu in viéti'a mea i-am spusu cum s'au intemplat.

La acésta marturisire inspaimantandu-se m'au respinsu, eu i-am apucatu manile si udandui-le cu lacríme si cu sarutari am esclamatu plangédu:

„Mama! Mama! iérta-me pentru tine am facutu iértame.“

Nu me mai audíea, — marturisirea mea i-au frantu ánim'a.

Barbatii de specialitate intielegu fiacare positiune perfectu, cei ce n'au a face nimicu cu ale armatei, ar trebui se studiedie budgetulu in tóte ameruntele sale, coprinse într'unu volumu grosu. De altumentrea noue laiciloru ne camu ajunge daca ne vomu insemná bine numai cifrele de sub posit. 3, 7, 12, 13, 14, 15.

Transilvani'a.

— Sibiiu, 4 Dec. n. Érna aspra si fórte timpuria s'a pusu in totu coprinsulu tierii nóstre. A ninsu asia de multu, in càtu mai preste totu s'a deschisu drumu de sania pàna la Clusiu si de acolo la Oradea. Demánéti'a in unele dile gerulu trece si dela 15 grad. R. in josu. De acum ursii se retragu in scorburele si borteles loru pàna in primavéra, remanu inse potaile de lupi, cari in erni aspre ataca si pe omu.

Aici s'a deschisu in 1 Dec. sesiunea anuale a universitatii sasesci (specie de congressu nationalu) prin o cuventare scurta a comitelui-presedinte. Acésta corporatiune despoiate dela dualismu încóce de tóte atributiunile si prerogativele sale national-politice si redusa mai multu numai la „unu birou de inregistrare“, s'ar pareá cá nu mai are nici-o insemnatate pentru poporulu sasescu; inse nu este asia. Din norocirea acestui poporu laboriosu, barbatii sei cu dorere de ánima pentru densulu, ii salvara incaí averea cea frumósa si — celu puçinu pàna acuma — Scólele. De acestea inse si ingrijescu cá de lumin'a ochiloru, si este sciutu, cá in totu coprinsulu Ungariei si alu Transilvaniei scóle bune cá cele sasesci abia mai sunt altele, éra fói'a loru eclesiastica si scolastica redactata de unulu din barbatii cei mai eruditi si mai zelosi, de 14 ani nu lipsesce dela nici o parochia si dela nici-o scóla;*) pe langa acestea mai in tóte comunele mari au societati de lectura, si anume in lunile de érna se aduna si pe la sate mereu in serile cele lungi, citescu impreuna, isi comunica unii altoru ideile.

Venitulu anuale ordinariu din fondurile centrali administrate de càtra universitatea sasésca este de v. a. 171.341 fl. 66 cr.
 Venitu extraordinariu „ 11.400 fl. — cr.
 Sum'a 182.741 fl. 66 cr.
 Spesele ordinare v. a. 104.014 fl. 87 cr.
 „ extraordinare „ 78.050 fl. — cr.
 Sum'a 182.064 fl. 87 cr.

Asia prisosulu ar fi prea puçinu.

Unu altu fondu numitu din vechime alu celoru 7 judetie, dà pe a. 1880 unu venitu totale de 55.994 fl. 63 1/2 cr. Spesele preliminate din acela 55.604 fl. 54 1/2 cr. Specificarea toturoru spesseloru se va publicá dupace comisiunile voru veni cu raporturile loru. Lucrarile acestei adunari au se interesedie si astadata pe toti romanii locuitori cu sasii in asia numitulu fundus regius.

Revista politica.

Sibiiu, 5 Decembrie st. n. 1879.

Desbaterile asupra proiectulu de lege alu armatei s'au inceputu in 1 Decembrie in camer'a deputatiloru din Vien'a. Aceste desbateri voru durá, probabilu, vre-o patru dile. In diu'a prima, dupa ce raportorulu si-au cetitu raportulu seu prin care

*) „Schul- und Kirchenbote“. Herausgeber Franz Öbert, ev. Pfarrer. Verleger Julius Spreer Hermannstadt. Ese odata pe luna. Pretiulu 2 fl. 40 cr.

Am profanatu altariulu domnului si am omorítu pe mam'a mea.

Flamandu si setosu am vagabondatu trei dile prin paduri si campuri.

Deodata imi aducu aminte: dá de cumva nu au muritu mam'a mea, dá de cumva o aflú inca traindu. . . . cá unu nebunu me repedu spre coliba. . . . Nu departe de ea omenii astrucau unu mortu.

Cá unu desperatu saru in grópa; — nesce mani m'au scosu de acolo si batendu-me bine, m'au alungatu fàra nici o mila.

Nici adi nu intielegu cum de nu am peritu. S'au aflatu nescari ómeni, cari m'au compatimitu. Am lucratu cá unu sclavu si in spiritulu meu s'au aprinsu flacar'a libertatiei.

Sórtea m'au aruncatu într'o trupa de comedianti vagabondi, viéti'a libera inceptu a-mi fi placuta. Cu acestia am vagabondatu din cetate in cetate, din satu in satu pàna in fine ajunseiu in Germani'a. In fine me trediescu „artistu“ dise elu cu unu sarcasmu tristu.

„Eri au trecut 8 ani de candu am omorítu pe mam'a mea; vorbele parintelui tóte mi le au revocatu in memoria, pentru acésta m'am turburatu, acésta m'au facutu éra-si asia de miserabilu. (Va urmá.)

recomanda camerei primirea neschimbata a proiectulu guvernului, au luat parte la desbatere din partea opozitiunei centraliste, fostulu presedinte alu camerei Dr. Rechbauer, éra din partea autonomistiloru comitele Clam-Martinitz, Czedik, Grocholsky si comitele Salm. Resultatulu votarei este inca indoiosu.

Delegatiunile voru fi convocate pe diu'a de 14 l. c. la Vien'a. Intre delegatii ordinari alesi din partea dietei magiare, figurédia de astadata si famosulu nostru concetatiénu Guido de Bausnern, ale carui espectoratiuni si profesiuni de credintia politice se schimba mai in fiacare perióda legislativa, in directiunea din care bate ventulu mai tare.

In siedinti'a din 1 l. c. a dietei din Pest'a éra si avú locu unu incidentu scandalosu. In acea siedintia erá la ordinea dilei indemnarea ministeriului Tisza de a conduce si pe anulu viitoru administratiunea statulu magiaru, pe bas'a legeri finantiare din anulu acesta, pàna candu se va ficsá budgetulu pe anulu 1880. In decursulu desbaterii deputatulu Csanady declara: cá natiunea si-au intorsu cu despretiu fati'a sa dela viéti'a privata a lui C. Tisza. (Paritate mare si strigari: la ordine!) Mai departe dice elu, alegatorii din Dobritinu l'au huiduitu (elkergették.) (Sensatiune, strigari: la ordine!) Presedintele face atentu pe deputatulu vorbitoru, cá se va vedea necessitatu a lua cuventulu, déca densulu va continuá a intrebuintiá astfelu de espressioni neaparlamentare. Alexandru Csanady coregenduse dice: Ei bine dara, alegatorii l'au exilatu (száműsték.) (Paritate.) Presedintele: si acésta espressioni este neadmissibila. In fine A. Csanady concede: cá nu l'au alesu.

Se prea intielege cá astfelu de incidente scandalóse, care se repeta mai pe fia-care di si care se pare cá si-au castigatu dreptulu de incetianire in diet'a magiara, nu voru contribui de locu la radicare autoritatii si a prestigiului actualei cabinetu magiaru, alu carui titularu este d. C. Tisza, cunoscutulu „sfarímatoru alu nationalitatiloru“ si fostulu siefu alu partidei „tigriloru“ anti-dualistici.

Cu ocaziunea agratiarei si eliberarei din temnitia a cunoscutulu patriotu Dr. Svetosar Miletici, connationalii sei sirbi din Neoplant'a, celebrara acelu actu alu M. S. imperatulu prin ovatiuni, conductu de tortie, serenada si musica.

Indata dupa caderea comitelui Andrassy se respandise scirea, cá ambassadorulu austro-ungaru din Constantinopole, comitele Franciscu Zichy si-au datu demisiunea. Acuma vine „Monitoriulu oficialu“ si constata, cá prin decisiune mai inalta din 26 Novembre, M. S. imperatulu a primitu demisiunea comitelui Zichy, conferindu'i cu acea ocaziune si marea cruce a ordinului r. ung. a St. Stefanu. Inca nu se scie cine va fi urmatoriulu comitelui Zichy in postulu din Constantinopole, care intre inpregiurarile actuale este celu mai importantu dintre tóte ambassadele din strainatate ale monarchiei.

Pe càtu de sgomotósa erá activitatea diplomatica a comitelui Andrassy pe terenulu politice externe, pe atàta este de discreta si de misteriósa, celu puçinu pàna acuma, aceea a successorului seu baronulu Haymerle, care séu tace si face, séu cá inca nu s'au potutu orientá in de ajunsu in labirintulu politice externe, ereditata dela antecessorele seu. Unu lucru este constatatu, cá adeca nici bar. Haymerle nu i-a succesu a obtienea unu resultatulu favorabilu in cestiunea reinnoirei tractatulu de comerciu cu Prusso-Germani'a, precum nu i-a fostu succesu acésta nici comitelui Andrassy.

Acele negociari s'au reinceptu acuma pentru a cincea óra intre reprezentantii austro-ungari si cei prusso-germani, fàra cá inse se fi ajunsu la unu resultatulu multumitoru. Representantii austro-ungari din lipsa de instructiuni, fatia cu pretensiunile esagerate ale guvernului prusso-germanu, s'au vedíutu necessitati a se reintórce dela Berlin cu budiele umflate éra si la Vien'a, in necasulu multu laudatei si multu discutatei aliantie ce ar fi esistandu intre Austro-Ungari'a si Prusso-Germani'a. Principele de Bismark prin politic'a sa euvoca si machiavelistica tinde a constréng pe Austro-Ungari'a se capituledie pe terenulu economicu si finantiaru inaintea Zollvereinului germanu, in semnu de recunoscintia pentru ilusoriele beneficii pe cari i le ofere „protectiunea si aliantia egoista a cancelariului de „feru si sange“ dela Varzin.

Sinistrele sciri, despre unu nou atentatu comisus asupra Tiarului, ce se respandisera si alarmasera Berlinulu, primira o reala confirmare prin urmatórea telegrama a guvernatorulu generalu din Moscova, publicata in „Monitoriulu rusescu“ din 3 l. c.

Telegram'a ne spune, că „la intrarea bagajei a trenului de serviciu în cartirul Moscvei numit Rogosisi la 1 l. c. pe la 11 ore noaptea se făc o exploziune, din care cauza trenul deraila (esi din sine), unu vagonu cu bagaja fu resturnatu, éra doue vagóne de persóne cadiura de a curmezisiulu pe sine. În corpulu drumului de feru se forma în urm'a exploziunei a grópa de 8 arsine (coti) de lata si de 7 arsine de lunga. Nici o persóna nu s'au nenorocitu. Urditoriulu atentatului inca nu s'au descoperitu, dar' sau descoperitu cas'a din care s'au asediatu min'a.“

Fára indoiala, că si acestu nou atentatu, polit'i'a russésca ilu va inscrie pe contulu nihilistiloru. Imperatulu Alecsandru II aparendu în sal'a George din Mosc'va pentru că se primésca felicitariile supusiloru sei pentru că au scapatu neatinsu, între altele au disu: „D-dieu l'au scapatu pe densulu si pe toti aceia, cari calatoreau cu densulu spre Mosc'va, dar' spiritulu rebelu trebue esterminat. Toti cei binesimitori se contribue la desradacinarea reului.“ Adunarea coperi aceste cuvinte ale imperatului cu aplause viue si prelungite.

Camerele parlamentului francesu s'au reintorsu érași la Paris în capital'a decapitata. Nici una din predicerile pessimistiloru nu s'au realizatu până acuma. Parisulu este linistitu si camerele potu lucrá neconturbate. Radicalii si-au datu parol'a de a nu întreprinde nemica, si a nu se folosi de alte mijlóce, decâtu, de voturile de care dispunu în puterea sufragiului universalu. Acelea, adeca voturile, dicu organele loru, se le fia arm'a loru cea mai redutabila.

Massacrarea lui Muktar-pasia de către albanesi se adevéresce a fi fostu numai o inventiune de fantasie. Numitul pasia inca nici nu au ajunsu, la loculu destinatiunei sale.

Corespondentie particulare ale „Observatoriului.“

— Dela Dev'a avemu trist'a scire, că junele romanu Alexandu Enciu, de nascere din comun'a Roscani, studente în an. II la institutul pedagogicu unghurescu din locu, în 24 Nov. demánéti'a pe la 5 ore din desperatiune sarindu în Murasiu s'a inecat; éra îngropatiune i s'a facutu dupa ritulu bisericescu, dara i s'a cantatu si unu himnu calvinescu. Pána acum la natiunea nóstra avea valóre sententi'a că romanulu nu se sinucide. Pána candu din alte popóra sau rasse de ómeni se sinucidea 100 de insi într'unu periodu anumitu de timpu, dintre romani aveamu câte 1 multu 2 exemple de sinucidere, si chiaru în casuri de acelea individii isi perdea mai antaiu tóta mintea, inebunia cu totul, apoi în lipsa totale a consciintei de sine isi luá viéti'a. În Orientu sinuciderea mai nici-decum nu este cunoscuta si în Itali'a este fórte rara; în acelea tieri inse, că si buna-óra în Romani'a si preste totu la romani, inebunescu cu atátu multe persóne si cele mai multe remanu alienate pentru tóta viéti'a. Despre nefericitulu Alexandru Enciu diariulu „Hunyad“ din Dev'a pretinde că la examenulu depusu înaintea comisiunei profesoriloru, nefericitulu teneru ar fi respunsu reu, ceea ce aflandu unchiu-seu, care'i érá totuodatu si epitropu, l'ar fi infruntatu aspru si asia bietulu teneru ar fi desperatu. Unu corespondente alu nostru inse ne dá cu totul alta informatiune si anume, că junele Enciu invetiá bine, i érá inse nespusu de grea limb'a magiara si fiindu-cá nu o sciá asia cum o cerea dela elu profesorulu Zsiga, acesta l'a infruntatu în termeni atátu de necrutatori, în cátu tenerulu rusínatu si amaritu în sufletulu seu, dapace luptá cu sinesi insusi tóta nóptea, în urmátórea di des-demánéti'a în locu de a se prepará pentru órele de prelegeri de care'lu luá fiori reci candu cugetá la ele, s'a dusu dreptu la Murasiu si s'au aruncatu în apele lui.

Le este de graba dumnealoru, cá în patru ani, se invetie tóta lumea unghuresce. Ei, bine, nu s'a potutu în 400, nu se va putea nici în alti 400 de ani; va invetiá cine va vrea si cine 'i va simtí trebuint'i'a, éra de frica nu se mai invetiá nimicu.

Sciri diverse.

— (Processu criminalu pentru calumnia.)

Acelu processu infam si scandalosu a decursu la tribunalulu din B.-Pest'a în 21 Nov. a. c.; elu inse póte fi de mare invetiatura pentru toti industriarii si comerciantii din tierile nóstre. Pre câte case si firme industriale si comerciale au ajunsu a fi si pana acum discreditate si ruinate prin luxu nebunescu, totu pe atátea au fostu subminate si nimicite prin „gurile rele,“ prin vorbirea de reu din pisma si reutate diabolésca. Casulu ce ne stá de înainte este pe scurtu urmatoriulu:

Doue case de comerciantii si proprietari, Saxlehner si Adolf Loser, póta fia-care comerciulu seu, între altele si cu apa minerale amara din fontanile dela Bud'a, de care sunt multe. Unu veneticu, anume Adolf Riegen dela Hamburg, prasitu în Bud'a numai la 1876 rogase pe Saxlehner cá se'lu accepte de agentu, se' vendia ap'a minerale în tóta Russi'a. Se vede că lui Saxlehner nu'i va fi placutu de exteriorulu, sau cum dicu comerciantii nostrii, de „mutr'a“ lui, cá nu 'ia

datu agentur'a, l'au primitu inse cas'a A. Loser. Din acea di veneticulu Riegen jurá lui Saxlehner resbunare, si cá se'lu póta discreditá mai pe siguru compuse si unu testimoniulu în numele a trei sierbitori natarai, pe cari Saxlehner ii scosese dela sine; de aci s'a incercatu cu obraznicia demna de ori-ce jidovu din Hamburg, se induplece si pe unii medici cá se dea testimoniulu contra lui Saxlehner; în fine denuntia pe acesta dreptu la ministeriu, cá ap'a lui tóta e falsificata cu apa dulce, cu sare si cine scie cu mai câte ingredientie chemice. Ministeriulu ia lucrulu în seriosu si dá ordinu aspru de cercetare; mai pe urma caus'a vine la tribunalulu pentru calumnia. Se chiama mai multi martori, câteva medici, farmacisti si chemisti de professiune, cá se'si dea parerea toti sub juramentu. Cei trei servitori néga totu, dicundu că ei nu sciu nimicu despre câte a scrisu Riegen în numele loru; éra chemistulu Joanu Molnár spune, cá voidu elu se arate lui Riegen, cá ap'a cutare nu e falsificata, acesta 'i respunde cu tóta nerusínarea: „Fia cum va fi, dara eu nu me lasu până nu voi ruiná creditulu lui Saxlehner.“ Atunci avocatulu dr. Graner iritatu de impudenti'a lui Riegen ilu declara în publicu de unu vagabondu fara patria, care a venit se discreditiedie pe casele comerciale. Tribunalulu califica fapt'a lui Riegen de calumnia grea si'lu condamna la inchisóre pe 6 luni, unde va avea timpu de a face cura de apa amara. Daca succedea lui Riegen cá se'i tréca calumni'a de adeveru, Saxlehner nu mai avea ce face cu cele noue fontani ale sale de apa amara, perdea pe toti consumentii si érá ruinatu.

— (Omoru în biserica!) Blastemate semne ale timpului! În comun'a Dorca aprópe de cetatea Olmütz parochulu moravu Joanu Kislonzyl în 19 Nov. dupa liturgia baptisase si unu pruncu, apoi se retrase spre a desbracă vestmentele bisericesci. În acelea momente unu neomu anume Joanu Beza, care fusese 18 ani inchisu pentru omoru, alergandu dupa preotulu ilu intréba: Alu teu este prunculu baptisatu? Preotulu se întórce, éra assassinulu i si trage unu glontiu dreptu în peptu, ilu lasa mortu, se pune iute pe o trépta dela altariu, unde'si trage alu douilea glontiu de revolveru dreptu în ánima, în cátu remane si elu mortu la momentu. Acuma dara nu mai e siguru nici preotulu la altariu; cá-ci a fostu si pana acum unu casu în Itali'a, altulu la greci, de au trasu cu revolveru asupra preotului dela altariu.

— (Errata si rectificare.) Din caus'a unui regretabilu incidentu, în Nr. precedentu alu diariului nostru, s'au stracuratu în „Foisóra“ câteva erori de tiparu pe care ne grabimu a le corege, precum si a întregi acea dare de séma despre concertulu „Reuniunei romane de cantari“ prin unu întregu passagiulu, care din fatalitate a scapatu din vederea corectorului.

Asia pe spalt'a prima, lini'a 9 de josu în susu în locu de: „ale numai publicu“ se se citésca „ale unui publicu,“ totu pe acea spalta lini'a din urma se se coréga „acompaniamentu“ în locu de „acompaniamentu,“ éra la fine în lini'a 5 spalt'a a 4-tra de josu în susu, în locu de: „unulu falnicu viitoru ai“ se se citésca: „unulu falnicu viitoru alu.“

Passagiulu omisu este urmatoriulu: „Mentiune onorifica li se cuvine si d-loru Victoru Petricu, Radu Balasiu si Lud. Binder pentru concursulu datu din partea d-loru cu ocaziunea acestei esecutari a „Verfulu i cu doru.“

— (Bibliografia.) În editur'a metropoliei a aparutu dilele acesteu unu frumosu volumu, copriindu pe 314 pagine „Protocolulu Congresului ordinariu nationalu — bisericescu alu metropoliei romaniloru gr.-orientali din Ungari'a si Transilvani'a convocatu la Sibiu, pe 1/13 Octobré 1878.“ Pretiulu 1 fl. v. a. Sibiu 1879.

Aclusele acestui protocolu de sub C. F. M. N. si P. se potu procurá dela metropolia si în editiune separata, anume:

Regulamentulu pentru parochii 10 cr. Regul. afaceriloru interne ale consistoriului metropolitanu 20 cr. Regul. afaceriloru interne congresuali 20 cr. Regul. pentru procedur'a judecatorésca în cause matrimoniale 20 cr. Regul. pentru orginasarea invetiamentului 10 cr. v. a.

3. Despre locuinti'a tieranului.

(Urmare si fine.)

Patulu prea tare si cu tióle puçine, nici nu ilu incaldiesce, nici nu ilu odihnesce; séu, déca e facutu de érba, acésta intrandu în fermentatie, este o cauza de nesanatate si pericolu, lucru ce se practica mai alesu la munte (Muscelu).

Adaogati la acésta, necuratiuni'a, apterele ce le stórce sangele, mai alesu în casele facute din lemn.

Coperisiulu casei facutu cu trestie, paie, coceni si adesea ori cu unu stratu de pamentu, sunt o cauza mare de umiditate si necuratiuni'a. Ei recunoscutele acestea si instinctualu, se grabescu a schimbá celu puçinu la 2 ani aceste paie, carele dejá sunt mucedite.

În urma ne mai vorbindu de locu de restulu mobilierului seu, se ne gandimu la reulu ce resulta din întrebuintiarea meselor scurte pentru mancare, pe langa care toti ingenuchiati cu abdomenulu încovoiatu mananca; esercitandu o presiune mare asupra ficatului si stomacului, carele e supusu se primésca adesea unu volumu mare de mamaliga.

Acestea intru cátu privesce partea interna a locuintiei. Déru se nu uitamu cá în pórtá adesea si inca fórte multu situatiunea ei.

Ei tînu comptu instinctualu si prin observatiune de directiunea ventului si de resaritulu sórelui. Adesea casele sunt puse cu faci'a la S.—SV. Espositiunea déru în genere, în acésta privintia e buna. Déru nu tînu de locu comptu de vecinatatea paduriloru, a baltiloru séu a curenturiloru de ventu ce trecu peste balti, nisipuri, cá în Dolju etc.

Necuratiuni'a domnesce în curtea sa. Ea nu va disparea de cátu atunci, candu va sci beneficiulu imensu ce locuitorulu din Germani'a, Franci'a si Austri'a, trage din gunoiulu vitelor.

Cantitati enorme de aceste substantie în fermentatie, adesea mocirlóse, stagnéza langa pragulu casei sale, pe langa cari mai potemu adaoge baltile ce respecta elu ensusi langa putiu pentru paseri séu porci, fara a se gandi la reulu ce isi face insusi prin acésta. Lips'a de plantatiune, de comoditati inasprescu inca atmosfer'a vecina, din care cauza isi ia atmosfer'a sa.

Ei nu sciu reulu ce potu a isi causá de asemenea prin punerea casei în locuri umede, vai profunde, ripi, unde sórele nu luminéza de cátu puçine óre la horizontu si unde nu numai nóptea o atmosfera umeda, incarcata de fumu si miasme, domnesce necontentiu.

Asemenea pe balta, elu sacrifica persón'a si famili'a sa punendu'si cas'a tocmai în loculu celu mai declinat.

Sunt sate în Ilfovu s. e., unde jumetatea din vale de langa balta e perduta prin paludismu, si cu tóte aceste, legati de interessulu loru, nici nu se muta, nici nu facu nimicu pentru a o îndreptá.

Se trecemu acum la alu 2-lea punctu, adica a vedea care sunt consecintiele patologice ce resulta din starea în care amu vedintu cá se afla locuintiele locuitoriloru nostri.

Aici nu avemu de cátu a ne cugetá la urmátórele cause directe: umiditatea, lips'a de lumina, atmosfer'a vitiata, aglomeratiunea si neconstantia ce resulta din causele interne, paludismulu, gusia etc., ce resulta din causele externe dominante asupra locuintiei.

În generalu locuitorii nostri cu tóte cá vér'a stau multu afara, sunt anemeci; acésta anemia se observa cu deosebire la copii si la adulti. Primavér'a, adica atunci candu efectele aglomeratiunei si ale lipsei de lumina, fortiați prin érna a stá în casa, se vedu mai bine.

Bronchite si conjunctivite sunt adesea causate prin presentia substantiilor iritante empyreumatice ce contíne fumulu Diarrhoei, Hydropsiei si Anasaree mai alesu la copii, din caus'a insuficientii caldurii séu a treceriisubite de la unu gradulu la altulu. Febre typhoide, adesea din caus'a aglomeratiunii si a fermentatiunei materiiloru organice.

Si e de observatu cá odata o maladie contagiósa séu infectiósa trecuta în sinulu unui membru alu unei familii, aprópe mai toti sunt victime. Nu arare ori amu observatu familii întregi jacédu pe prisma de variola séu febra typhoidea, séu venindu se me consulte pentru accidente syphilitice.

Encerit'a catarala, disenteria, debilitatea, scrofulos'a, tuberculos'a pulmonara, si multe maladii datorite miseriei, se potu lesne observá la ei. Se nu uitamu cá déca pana este absolutu necesara vietiei, cu acelasu titlu este si aerulu, carele e unu alimentu generalu si absolutu necesaru. Respirandu cineva o atmosfera influentiata prin modulu cum o limitamu pentru necesitatile vietii nóstre, este acelasu lucru cá si atunci, candu panaa séu carnea ce mancamu le vomu tineá în fermentatie séu putrefactie pentru a le consumá în urma.

Se vedemu acum, ce trebue a face pentru a ameliorá starea nehygienica a locuintieloru sateniloru nostri.

Pentru a face satenii se intieléga beneficiulu ce trebue a trage din lucruri câte odata neînsemnatóre si modulu cum trebue a isi construi cas'a, trebue a 'i dá instructiunea necesara.

Unu lucru ce se neglige cu totul în tier'a nóstra este studiulu si practicele igienice.

Fiindu inse cá acésta cestiune este urgenta si fiindu cá prin instructiune se cere timpu, trebue se recurgemu la incuragiari si bune esemple.

Trebue cá administratiunile judetiene se mai ésa puçinu din cerculu loru egoisticu de activitate

si se faca ceva si pentru starea tieraului. Ar trebui că in fia-care comuna se se faca la veduve seu orfane câte una seu doue case, dupa unu planu stabilitu, si aceste case dinpreuna cu scól'a, cas'a profesorului si a popei, se fia unu esemplu cá constructie si curatienie pentru sateni. Cătiva potenti din jud. llfov se hotarisera la acésta, nu sciu inse de voru face ceva.

Casele le vomu face din caramida, valatuci seu chiaru gardu, déru lucrate cu atentiune. Obligatori se continua 2 camere, cu o capacitate hotarita. De preferintia 3 m. □ 2½ inaltime celu puçinu pentru un'a din ele.

Se fia acoperite cu trestie, paie etc., déru bine suprapuse si bine inclinate pentru a nu fi umede. A le dá o lumina suficiente si a 'i deprinde se isi constrúesca celu puçinu cuptoriulu vechiu in dimensiuni mai mici. Si ai obligá cá cosiu lu se fia totdeauna scosu din podu.

Asemenea trebuie a nu uitá curtea casei. Nu vomu cautá a 'i cere o comoditate de câtu exceptionalu, déra vomu cautá a ilu obligá cá tóte baltile se le scurga, se isi planteze arbori si se radice gunóiele.

Asemenea se se puna premiuri pentru acele mame ce voru dá proba de o buna ordine si curatienia in casele loru; numai astu-felu vomu poté obtiné o buna stare igienica a familiei rurale, care este primul membru alu asociatiunii ce constituie statulu.

Candu aici va durá inca miseri'a si decadinti'a in care se afla elu, se fimu sicuri cá in studiile nóstre demografice nu vomu avea a inregistrá, ceea ce amu inceputu dejá a face, de câtu perderea nóstra prin degenerarea rassei.

Cas'a pentru famili'a rurala este tier'a in micu; acum o neingrijesce, si poté cá excessulu de munca ce i-se cere, miseri'a in care se afla, justifica acésta; elu e desgustatu si tempitu; a 'i da inse casa salubra si curata, a ilu face se o iubésca, este a ilu ficsá tieriei, pe care o va iubi mai multu. — Este a contribui la progressulu tierii. Dr. Jstrati. (Jurn. soc. sc. med.)

Locu deschisu.*)

Provocarea din Nr. 90 alu „Observatoriulu“ adressata comitetulu par. gr.-ort. din Orasthia, ne silesce a parasí reserv'a observata pana acum in caus'a scólei noastre. Nu amu tacutu cá dóra amu fi fostu indolenti facia cu scól'a, seu nu amu fi facutu totu ce ne au fostu posibilu pentru desvoltarea ei, ci numai din respectulu ce'lu datorimu autoritatiloru nóstre bisericesci, cari — regretamu se marturisimu — in locu de a ne dá mana de ajutoriu spre a redicá scól'a din ticalosi'a la care pana acum din lips'a mediulóceloru amu fostu condamnatu, in felurite moduri si anumitu de dlu protp. N. Popoviciu prin ilegalitati si apucaturi, in cari e de minune versatu, éra Ven. Consistoriu archidiecepsanulu din Sibiu prin dispositiuni neprecugetate, nebasate si diametralu opuse staruintieloru nóstre, ne-au inpedecatu, precum din cele ce avemu onóre a le espune, onoratulu publicu se va poté convinge. Ve rogamu déra Prea onorate dle redactoru, a dá locu deslusiriloru nóstre in pretiuitulu dvóstre diariu, prin care credemu a satisfacé si provocarii coprinse in Nr. 90 alu „Observatoriulu“.

Déca va luá cineva protocolulu comitetulu in mana, ori vá cercá prin archivulu epitropiei nóstre, nu va aflá altuceva decátu cá, comitetele paroch. din Orasthia, statátore mai numai din nisce plugari simpli, pórtu o lupta continua de ani 25 incóce cu preotimea locala; precandu acésta se straduesce a tiené tóte in statu quo, si in tóte afacerile ei are in vedere numai folosulu propriu, vedi pre comitetulu parochialu ocupandu-se cu cele mai salutare reforme in interessulu bisericeii si scólei, — din care, edificarea unei scoli frumóse (edificata in parte prin fostulu epitropu dlu J. Popu.) este oper'a loru cea mai inportanta. — S'ar fi potutu inca multu face in decursulu unui periodu asia lungu, daca comitetele nu ar fi intimpinatu totdeauna, in lini'a prima opozitiune din partea preotimei. De aci numai se poté esplicá deplorabil'a stare culturala in carea ne aflamu pe aici si carea nu se deosebesce in nimica de aceea, in care ne aflamu inainte cu unu patrariu de secolu; cá-ci aceea aterna dela o conducere intielépta — carea lipsesce cu totul — si dela scóle bune cari, dorere! in intregu protopopiatulu Orasthiei, ne cum se se affe vreun'a normale, dar' nici populara de „dai dómne.“ De aci lesne se poté esplicá caus'a, de ce nu s'au potutu aventá nici scól'a nóstra preste o scól'a poporale.

In anulu acesta, universitate sássésca in urm'a nenumarateloru rogari ce le amu asternutu de unu deceniu incóce ne-au acordatu o subventiune anuale de 1000 fl. Cine ar fi mai potutu dubitá, cá nu ne va succede a redica scól'a nóstra la unu nivelu cu celelaltate scóle confessionale din Orasthia, dupace avému la dispositiune 1500 fl. pe anu. Si cu tóte acestea preotimei nóstre — (ne folosimu de acestu terminu de órece avem 4 preoti gr. ort. in locu) — credintiósa principiloru sale

*) Pentru articlii cari se publica sub acésta rubrica, redactiunea nu ia nici-o raspundere asupr'a sa. De altumentrea relativu la articlulu de facia, dn. corespondente a luatú asupr'a si ori-ce garantia pentru cele coprinse in trensulu. Red.

din trecutu si de astadata, trebuie se-i recunóscemu tristulu triumfu ce l'a reportatu asupra comitetulu si in contra scólei.

Comitetulu, consciu chiamarei sale, inca in 20 Juliu a c. statori si publicá concursulu pentru trei posturi de invetiatori, (se intielege cá cu invoierea si intiegerea dlui protopresbiteru) pentru scól'a nóstra, avendu de cugetu a o transformá in o scól'a normale — centrale, care cu tempu se devina unu institutu folositoriu nu numai pentru tenerimea de aici, ci si pentru cea din juru. In urm'a acestui concursu se insinuara 15 competenti, din cari 10 erau absoluti de gimnasiu si teologia, si calificati conformu conditiuniloru statorite in concursu.

Déca vreedata dlu protp. N. Popoviciu a doveditu cá la dsa nu scól'a si invetiatori calificati, ci cu totul alte interese in detrimentulu scólei jóca rolulu, apoi acésta s'a intemplatu per excellentiam in 24 August a. c. diu'a defipta pentru alegere; cá-ci in locu de a se tiené de list'a candidatiloru, statorita in sensulu Statutulu org., se incercá de repetiteori a viri in list'a aceea, prin mediulócirea sinodulu, pe unu nepotu si unu altu favoritu alu seu, carii s'au fostu reieptatu de cátra comitetu, din cauza cá aceia nu inplineau conditiunile concursulu. Védiendu dlu protp. cá pe acésta cale nu'si ajunge scopulu, incepú se amenintie poporulu adunatu in sinodu, cá de nu voru alege celu puçinu pe nepotulu seu, care e si preotu, de invetiatoriu, voru fi siliti apoi a amblá pe sate dupa preoti, se le ingrópe mortii, se le faca festanii s. a. Va se dica, dsale i trebuie unu servitoriu pe care se'lu platésca scól'a. — Déca poporulu — necunoscéndu apucaturile acestea a le dlui protp. provocatu fiindu cá prin redicarea maniloru se'si dea consientiementulu la alegerea nepotulu seu — in partea lui cea mai mare a corespunsu, este ceva fórte naturalu. In urm'a acésta apoi dlu protp. — incependu cu alegerea pentru postulu alu III-lea de invetiatoriu — a proclamatú pe nepotulu seu de invetiatoriu alesu, fára privire cá acesta nu éra in list'a candidatiloru, nefiindu calificatu. Dupa acésta apoi se intórce la alegerea de directoru, care decurse in ordine buna, dupace dsale se paré, cá puçinu i pasa, cá cine vá reesi dintre cei trei candidati. — Ei, dara acum veni momentulu candu dlu protp. — vediendu'si desjucate tóte opintirile sale de a pune de directoru pe favoritulú seu din Sighisióra A. V. si dupace sinodulu incepú a alege si pentru postulu alu II-lea pe unulu dintre competentií cei mai calificati, — uitandu'si de positiunea sa, permise altui nepotu alu seu, éra-si fecioru de protp. de presentu functionariu la comitatu, a adressá presidiulu cele mai nerusinate invective, ba a se demite chiaru si la fapte brutali, pentru care s'a si aretatu forulu criminalu. A descrie in detaliu scandalulu acesta nu aflamu de bine, pentru cá celu puçinu onor. publicu se nu mai scie pana la ce gradu merge inpertinenti'a unoru ómeni si cum nu se genésca a profaná chiar' si biseric'a! — In urm'a acestora membrii de incredere, notariulu sinodulu si majoritatea poporulu parasira biseric'a; afara de multu amentitulú protp. care propuse fractiunei remase, cá se aléga pentru postulu alu II-lea de invetiatoriu éra-si pre unu preotu, carele fusese in anulu trecutu invetiatoriu la scól'a si acum éra lasatu afara din list'a candidatiloru, fiindu cá nu are nici-o classa gimnasiale, carele apoi si fu alesu prin aclamatiune in tocmai cá celu d'intaiu.

In modulu acesta déra a decursu alegerea invetiatoriloru in 24/8 a. c., o alegere pe cátu de scandalósa, pe atátu de fatala si funesta in consecintiele sale. Comitetulu de si mahnitú pana la sufletu vediendu'si tóte asteptarile sale nimicite, avea deplina sperantia in V. Consistoriu, pe care fára amenare l'a si rogatu, cá pentru scurtimea tempulu se denumésca pe anulu acesta invetiatori in modu provisoriu, din list'a candidatiloru statorita in urm'a concursulu publicatu. Ven. Consistoriu inse in locu de a se interessá de scól'a nóstra si a ne dá mana de ajutoriu la redicarea ei, si asia a satisfacé legitimeloru nóstre asteptari; é' pe dlu protp. a'lu trage la raspundere pentru comiterea ilegalitati si abusuri in contra Statutulu org. — prin o ordinatiune primita abia la 1 Octobru anulésca concursulu nostru de 3 ori publicatu in fói'a „Teleg. Rom.“ si dispune, cá invetiatori de pana acum au de a remané la postulu loru.

Déca Ven. Consist. 'si ar fi luatú ostenéla a se informá exactu despre starea scólei nóstre si nu ar fi luatú de basa numai relatiunile schimosite si false a le dlui protp.; atunci de siguru nu ne ar fi condamnatu se remanemu cum amu fostu pana acum si nu facé dispositiuni, cari in fakta nu se potú esecutá; cá-ci noi amu avutu in anulu espiratu 4 invetiatori (resp. adjuncti) si o invetiatorésa si anume: in semestrulu primu amu fostu invetiatoriu N. Barsanu dinpreuna cu fiic'a sa Sofia pentru unu salariu de 300 fl. si adjunctu A. Hanesiu. Pana nu s'a finitu semestrulu I, Sofia Barsanu a fugitu parasindu scól'a, ducându-se la scól'a granitierésca din Cugeriu cu salariu mai bunu. Asia amu fostu siliti a detrage 1/3 din salariulu lui N. Barsanu cá partea fiicei sale si a luá inca unu adjunctu pe semestrulu alu II lea, antaiu pe S. Ciumasiu, éra ne-corespondiendu acesta, pe preotulu D. Elicu cu 15 fl. pe luna pana in ultim'a Iuniu acelui anu. La acestea mai veni in anulu acesta si invetiatoriu N. Herlea si pretinse, cá pe bas'a unei ordinatiuni consistoriale din anulu 1878 pe care dlu protp. abia dupa unu anu i-a comunicat'o, se fia restituitu in postulu seu de invetiatoriu.

Acum binevoésca Ven. Consistoriu a ne spune, cá pe cari din acestia 6(siese) individe se-i tienemu si pe care nu. Cine e in stare a esecutá ordinatiunea Ven. Cons.? Cum se aducemu pe invetiatorés'a Sofia Barsanu pe unu semestru, candu aceea au fostu tocmita numai pe anulu trecutu? Cum se-i poruncimu se fuga apoi dupa semestrulu primu, cá in loculu densei se potemu luá pe parintele Eli? cá se inpliniu ordinatiunea numita,

ce ne condamna a remané „cum amu fostu in anulu trecutu.“ Pe cine se tienemu din acei 6 invetiatori, dupa-ce dreptulu fia-carui e necontestabilu; cá-ce noi avemu lipsa numai de 3 si nici nu potemu plati mai multi? — Dlu protp. inse nu scimu in urm'a vre unei dispositiuni mai inalte, seu din motive dictate éra-si de deosebit'a insufletire ce o are pentru scól'a, 'si-a alesu din acesti siese invetiatori pe cei 2 preoti, a caroru alegere si in sinodu s'a efeptuitu prin aclamatiune, prin urmare, — anulandu V. Const. intregu actulu de alegere — éra-si ss'a este, care nu recunóscé acea ordinatiune si prin aceea denumire de invetiatori au prefacutu scól'a intr'unu institutu de alimentatiune pentru acestia 2 preoti fára parochia, resp. capelanii dsale; cari preoti, semi-invetiatori, cutreiera orasiulu in functiuni preotiesci, éra parochii siedu acasa si se multumescu cu venitele ce le aducu preotii invetiatori.

Un'a din cele mai triste consecentie a le ordinatiunei V. Cons. este nedisputabilu, pericolulu ce'lu involva de a ne perde subventiunea anuala de 1000 fl. dela universitatea sássésca, carea cu anulu curent amu si inceputu a o trage, nu insa pentru-cá se remanemu „cum amu fostu pana acum,“ ci espressa aplacidata pentru desvoltarea scólei nóstre; cá-ci déca vomu remané totu cá pana acum, atunci nu avemu trebuintia de aceea dotatiune frumósa, ci vomu acoperi spessele nóstre éra-si numai din crucerii adunati cu disculu in biserica, si vomu plati cu ei acei invetiatori cari in fakta sunt preoti dar' nu au venitú destulu spre a trai cá atari si cari pórtu apoi numele de invetiatori.

Intemple-se ori si ce, comitetulu parochialu cu ánima sangerenda, dar' cu consciintia liniscita totudéuna 'si va poté dice: Amu facutu totu ce in sfer'a activitatií meie 'mi-a fostu posibilu, avendu cele mai bune intentiuni pentru scól'a si progressu. Pe cine va cadé responsabilitatea cá nu se potú realisá intentiunile salutare, lasamu se judece onoratulu publicu.

Destulu cá Venerabilulu Const. de o parte a decisu caus'a fára privire la coprinsele acteloru, si fára a cunósce starea lucruriloru, éra de alt'a, ilegalitati comisse de protp. nostru — au remasu aprobate. Subscrisulu comitetu nu pórtu vin'a, daca unele dintre autoritatií nóstre scolaru lucrá cá se avemu si noi scól'a numai dupa nume, cum sunt cele de pe la sate, cari tóte sunt periclitata a fi prefacute in scóle comunali. Acestea sunt causele pentru cari subscrisulu comitetu parch. nu au potutu corespunde conclusulu universitatii sasesci, prin care ni s'a acordatu acea 1000 fl. pe anu spre desvoltarea scólei nóstre. — Inse nu amu desperatu, vomu cercá pe anulu viitoriu a corespunde acelui conclusu, si déca vomu mai fi inpedecati din partea organeloru nóstre bisericesci, vomu fi siliti a apelá la ajutoriulu deregatoriiloru statulu. Subscrisulu comitetu a facutu cátu a potutu, si sperésca cá domnulu interplante va fi multumitu cu staruintiele nóstre, asigurandu'lu cá acestu respunsu este basatu pe fapte intemperate, cari se potú constatá prin protocoále respective. Pentruce nu a voitú Ven. Const. a ne dá sucursulu datoritu si pentru ce nu si-a datú osteneala a cunósce adeverat'a stare a lucrulu, nu suntemu indreptatiti, dar' nici datori a dá respunsu.

Pre langa care primiti dle redactoru espressionea deosebitei nóstre stime.

Orasthi'a in 27 Novembre 1879.

Comitetulu parochialu gr. ort.

Cursulu moneteloru in val. austr.

Vien'a, 4 Dezembre

Galbinii imperat. de auru	fl.	5.53 cr.
Moneta de 20 franci	„	9.30 „
Imperialu rusescu	„	9.64 „
Moneta germana de 100 marce	„	57.60 „
Sovereignu englesi	„	12.— „
Lira turcésca	„	10.65 „
Monete austr. de argintu 100 fl.	„	— „

Pentru

Craciunu si Anulu nou

se recomanda marele si de nou asortatulu depositu de orológe alu lui

Johann Buschek

din Sibiu Strad'a Cisnadii Nr. 16, cu cele mai bune orológe de auru si argintu, lantiuri de auru si argintu probate prin oficiulu de puntiare c. reg.

Orológe cilindre de argintu 10, 12, 14, 16 fl. Remontoire cilindre de argintu 15, 18, 20, 22, 24 fl.

Ancre de argintu 15, 16, 18, 20, 24 fl. Ancre remontoire de argintu 19, 20, 24, 30, 40 fl.

Orológe de auru pentru dame 18, 20, 22, 24, 30, 36, 40, 45, 50, 60, 70, 80, 90, 100 fl.

Remontoire de auru pentru dame 40, 46, 50, 56, 60, 75, 80 fl., 120, 150 fl.

Ancre de auru pentru domni 40, 45, 50, 60, 70, 80, 90, 100 fl.

Remontoire ancre de auru pentru domni 40, 46, 50, 58, 60, 70, 80, 90, 120 fl.

Lantiuri de auru pentru domni si dómne 24, 26, 28, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 100 fl.

Lantiuri de argintu 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10 fl. Lantiuri de talmi-auru 1 fl. 50 cr. 2, 4, 5, fl.

Orológe de parete remontoire parisiane 14, 15, 16, 18, 20, 24 fl.

Desteptatori parisiane (Wecker) 5.50 cr. 6, 7, 10, 20 fl. Orológe de Schwarzwald 4, 5, 6, 7, 8, 10 pana la 24 fl.

Orice repezaturi se facu in modulu celu mai conscientiosu. Comande se esecutá prin ramburse (Post-Nachnahme.) Pachetarea gratuita. Pretiurile-curente se tramitu la cerere. (108) 1—6

Tipariulu lui W. Krafft in Sibiu.